

Budapest választási rendszere.

Írta: B. Virágh Géza.

Nem üres szólam, nem is az uralkodó rendszerrel elégedetlen ellenzéki pártok hangzatos jelszava, hanem az alábbiakban kétségtelenül kimutatott valóság: hogy Budapest székesfővárosának törvényhatósági képviselőtestületében nem az összpolgárság igazi akaratának a képviselői foglalnak helyet. Amióta az 1872. évi fővárosi törvény életbe lépett, amióta ez a törvény állapítja meg a községi választási rendszert minden aprólékos vonatkozásában, azóta nem is tudott a főváros polgársága a maga igazi akaratának — két csodaszamba menő esetet kivéve — érvényt szerezni; mert a fővárosi törvénynek a választási rendszerre vonatkozó rendelkezései úgy alkotattak meg, hogy amely párt vagy érdekeltiség négy évtizeddel ezelőtt ennek a törvénynek az alapján szerzett magának bármelyik kerületben hatalmat: annak a pártnak vagy érdekeltiségnek a kezében megmaradt a hatalom mindmáig, akárcsak egy hitbizomány. Négy évtized alatt csak kétszer és a főváros két kerületében tudott a polgárság igazi akaratát a községi választásoknál diadalt aratni. A főváros hatodik kerületében, ahol Vázsonyi Vilmos ragadta magához a vezéri pálczát és a főváros I. kerületében, ahol a szabad polgári párt tudott uralomra jutni. Ha már most annak az okát kutatjuk, miért van az, hogy a négy évtized leforgása alatt megváltoztak az idők, megváltoztak a viszonyok, megváltozott az egész város és éppen csak a kerületi pártok és annak emberei nem változtak: úgy rá kell jönnie minden objektív vizsgálódónak arra, hogy e konzervativizmusnak ugyszólván egyedüli oka a fővárosi törvénynek elavult, ósdi, a mai viszonyok keretébe beleilleszkedni nem tudó, fogyatékos és éppen csak a hatalmi párt érdekeit szolgáló rendelkezésében keresendő. Mert nincs a világnak egyetlen kulturvárosa, ahol a községi választási jog annyira nehézséggel és feltételtől függően volna gyakorolható, mint nálunk Budapesten. Ha Budapesten valaki községi választói jogosultságát biztosítani akarja, akkor nem elég, hogy ez a joga akár adócenzus, akár értelmi cenzus alapján öt megillesse, hanem — és ez a legnagyobb hibája a dolgoknak — egy sereg olyan vexaturán kell keresztül esnie, amitől a választásra egybként jogosultak 50 százaléka irtózik. Ha például dr. X. Y. egyetemi tanár Budapesten országgyűlési képviselői választói jogosultsággal bír, akkor még korántsem bír községi választói jogosultsággal, dacára annak, hogy e jogosultság öt nemcsak értelmiségénél fogva törvényszerűen megilleti, de meg minden bizonynyal a jogosultsághoz szükséges minimális adózás mértékét megüti. Hogy dr. X. Y. egyetemi tanár községi választó is lehessen és hogy szavazatával a köz-

ségi választásoknál élhessen, ahhoz a fővárosi törvény rendelkezése értelmében még feltétlenül megkivántatik, hogy a választókat összeíró bizottságnál személyesen jelentkezzék, vagy pedig jogosultságának írásbeli meghatalmazás útján szerezzon érvényt. És ha ugyan-ez a dr. X. Y. egyetemi tanár ur az összeírásra megszabott nyolcz nap alatt az összeíró küldöttség előtt személyesen nem jelentkezik, avagy jogosultságát meghatalmazás útján nem biztosítja, akkor dr. X. Y. egyetemi tanár ur községi választói jogosultsággal nem bír és választás esetén szavazatával az urnák elé nem járulhat.

Alábbi hiteles statisztikai adatok szolgáltatnak bizonyosságot amellett, hogy a választói jogosultságnak ezek a nehézségekkel járó feltételei mennyire távol tartják a választásra egybként jogosultak ezreit attól, hogy a községi választásokra szavazatukkal befolyást gyakoroljanak.

A székesfőváros törvényhatósága a legutóbbi, 1912. évi november 21-én és 22-én lezajlott községi választásokat a választók összeírásának az elrendelésével vezette be. Ez az összeírás az 1912. évi május hó 20-ika és 28-ika közötti időben ment végbe. A jogérvényes névjegyzékbe felvett választóknak száma volt:

	1912-ben	1909-ben
I. kerületben leszavazott.	3302	2847
II. „ „ „	2095	2099
III. „ „ „	2361	1867
IV. „ „ „	2355	2767
V. „ „ „	4614	4178
VI. „ „ „	8331	8540
VII. „ „ „	9338	9497
VIII. „ „ „	6400	4629
IX—X. „ „ „	5910	2562
Összesen	45207	38956

Mint ebből az összegezésből látható, Budapest székesfőváros területén az 1912. évben mindössze 45.207-en bírtak községi választói joggal. A főváros összlakosságát tekintve, ez a szám alig üti meg az összlakosság 5 százalékát; ha pedig azt nézzük, hogy ebben az esztendőben 90.000-nél többre rugott az országgyűlési képviselőválasztói jogosultak száma, akkor arra a szomorú tapasztalatra jövünk, hogy a községi választói jogosultságot már az országgyűlési képviselői választói jogosultaknak alig 45 százaléka vette igénybe.

De menjünk tovább. A folyó év november 21-én és 22-én, tehát két napon át megtartott községi választások alkalmával 45.481 választó közül leszavazott mindössze 21.481 választó. A leadott szavazatok kerületenkint így oszoltak meg:

	1912-ben	1909-ben
I. kerületben leszavazott	2350	1785
II. „ „ „	1375	1280
III. „ „ „	1832	1540
IV. „ „ „	1250	1295
V. „ „ „	1304	1476
VI. „ „ „	3113	2696
VII. „ „ „	4630	4012
VIII. „ „ „	2338	2673
IX—X. „ „ „	3339	2165

Ha az összeírt szavazatoknak számát összehasonlítjuk a beadott szavazatoknak számával, látjuk, hogy:

	1912-ben	1909-ben
I. kerületben leszavazott	71%	63%
II. „ „ „	64%	60%
III. „ „ „	77%	82%
IV. „ „ „	53%	96.8%
V. „ „ „	27%	35.3%
VI. „ „ „	37%	32%
VII. „ „ „	41%	42%
VIII. „ „ „	37%	54%
IX—X. „ „ „	56.5%	84%

A jogérvényes választói névjegyzékben felvett választóknak is csak 47.5 százaléka járult ezek szerint a mostani községi választások alkalmával az urnák elé; míg 3 évvel ezelőtt, az 1909. évi községi választások alkalmával a jogosultaknak 48.4 százaléka szavazott le.

A folyó évi községi választásoknál tehát újabb visszaesést tapasztalunk a leadott szavazatok tekintetében. A választásra jogosultaknak ez a közömbössége, fásultsága és nembánomsága kizárólag arra vezetendő vissza, amit már bevezető sorainkban is elmondtunk: hogy a fővárosi törvénynek a választási

eljárásra vonatkozó rendelkezései kizárólag a hatalmi pártnak kedveznek és szinte lehetlenné teszik azt, hogy a polgárság összességének igazi akarata megnyilatkozhasseék és által rendszerváltozást idézzen elő.

A fővárosi törvény reformja évtizedek óta kísért. Nemcsak a kerületi ellenzéki pártok, de maguk a hatalmi pártok is minden választási küzdelem előtt kardinális programpontjuknak hirdetik a fővárosi törvény reformálását. Maga a törvényhatósági bizottság is. állást foglalt már két ízben a reform szükségességét mellett, sőt tovább is ment, mert a fővárosi törvény reformjára vonatkozó tervvel is elkészült. A baj azonban ott van, hogy míg az ellenzéki pártok a törvény reformját komolyan akariák megvalósítani, addig a közgyűlésben képviselt hatalmi pártok csak a közvélemény nyomása alatt hirdetik e reform szükségességét, anélkül, hogy annak megvalósítását komolyan és igazán óhajtanák. Ez a két-színűség abban leli egyszerű magyarázatát, hogy a fővárosi törvénynek a választási rendszerre vonatkozó és a mai kor szellemének meg nem felelő rendelkezései a reform után egyszerismindenkorra véget vetnének annak a tévhitnek, mely a mai hatalmi pártok uralmát örökéletűnek hirdeti.

A fővárosi törvény reformjának szükségessége különösen az utóbbi néhány esztendőben foglalkoztatta erősebben úgy a közvéleményt, mint a reform megvalósítására illetékes tényezőket. Sohasem vált annyira érezhetővé a fővárosi törvénynek — különösen a választási eljárására vonatkozó rendelkezéseinek — reformszükséglete, mint a koalíció uralma idején, amikor is Budapesten az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával csaknem minden kerületben a koalíció jelöltjei választottak meg. A törvényhatósági bizottságban azonban minden maradt a régiben, ide az új szellem befurakodni nem tudott. Nem tudott pedig azért, mert a fővárosi törvénynek már fentebb vázolt rendelkezései szerint a választási eljárás minden fázisa: a választók összeírása, a felszólamlási bizottságok és szavazatszedő-küldöttségek összeállítása, a választás intézése stb. a hatalmi párt kezében koncentráliódik és ugyszólván lehetlenné teszi a velük szemben szervezkedő pártok részére — még a jogos ellenőrzést is.

Budapest ellenzéki pártjai a koalíció uralomrajutása idején egységes párttá tömörültek abból a célból, hogy az akkori belügyminiszternél a fővárosi törvény reformját keresztül vigyék. Minthogy ez a reform az 1906. évben megtartott községi választásokra megvalósítható nem volt, arra törekedett az ellenzék, hogy az 1909. évi községi választások már a reformált fővárosi törvény alapján menjenek végbe.

Feliratok, népgyűlések, küldöttségjárások foglalkoztatták e kérdésben az akkori belügyminisztert és az ellenzék a maga óhajtasaképpen azt kívánta, hogy az 1909. évi választások idejére a fővárosi törvénynek legalább legkardinálisabb programpontjai reformáltassanak. A követelések abban csucosodtak ki, hogy az új fővárosi törvényből a virilizmus intézménye töröltessék, az összeférhetetlenség az új törvényben szigorítottassék, végül pedig a községi választói jogosultság kiterjesztessék legalább is olyan mértékben, hogy mindenki, akinek országgyűlési képviselőválasztói jogosultsága van, minden megszorítás és minden további feltétel nélkül községi választói jogot is gyakorolhasson. És egészen bizonyos, hogy ha a koalíció továbbra is uralmon marad, a fővárosi törvény reformja már az elmúlt idők eseményei közé tartozik, mert az akkori belügyminiszter minden kétséget kizáró módon beigéerte, hogy ha nem is állana módjában város határidőn belül a fővárosi törvény reformját tető alá juttatni: novelláris intézkedéssel fog a közvélemény e rég óhajtott követelésének eleget tenni. De a koalíció megbukott — mielőtt még az akkori belügyminiszter ígérését beválthatta volna.

Azóta megint alszik az ügy és a régi fővárosi törvény reformjának szükségességéről csak a most lezajlott községi választások előtti küzdelem során hallottunk. Tartunk tőle, hogy a reform szükségességéről csak 3 év múlva fogunk újra hallani, amikor me-